

Kvalitetsprogram för allmän plats

Detta kvalitetsprogram utgör ett underlag till Detaljplan för Enigheten i stadsdelen Bromma, s-Dp 2020-09402, och är framtagen av landskapsarkitekter vid Nyréns Arkitektkontor och gatuprojektör på Ramböll, i samverkan med och på uppdrag av Exploateringskontoret, Stockholms stad.

Programmet är framtaget i enlighet med Startpromemoria för planläggning för fastigheterna Enigheten 25 och 26, Mariehäll 1:64, 1:65 mfl, i stadsdelen Mariehäll, Dnr 2020-09402.

Beställare:

Exploateringskontoret, Stockholm Stad
Tekniska nämndhuset
Pipersgatan 34 112 28 STOCKHOLM
www.stockholm.se

Medverkande från Stockholm stad:

Hanna Lindh, Landskapsarkitekt, Exploateringskontoret
Irena Juric, Trafikplanerare, Exploateringskontoret
Joacim Nylander, Byggprojektledare, Exploateringskontoret
Lukas Kvarfordt, Projektledare, Exploateringskontoret

Referensgrupp från Stockholm stad:

Dan Winnansson, Parkingenjör, SDF Bromma
Karin Tufvesson Hjelmfeldt, Landskapsarkitekt, Trafikkontoret
Louice Persson, Stadsplanerare, Stadsbyggnadskontoret
Alexandra Källén, Stadsplanerare, Stadsbyggnadskontoret
Niklas Idesjö, Stadsplanerare, Stadsbyggnadskontoret, extern konsult (WSP)

Konsult Nyréns:

Johanna Jarméus, Landskapsarkitekt
Caroline Almqvist, Landskapsarkitekt
Hannes Kuortti, Landskapsarkitekt

I samarbete med konsult:

Hemen Shaswar, Gatuprojektör, Ramböll

Nyréns Arkitektkontor
Magnus Ladulåsgatan 63
118 27 Stockholm
www.nyrens.se

Innehållsförteckning

INLEDNING 4

Bakgrund
Mål, syfte och avgränsning
Geografisk avgränsning
Metodik och kompletterande utredningar

UNDERLAG 6

Friyteanalys
Friyteanalysens resultat
Brukardialog vid Alpvägen

BEFINTLIG SITUATION OCH ANALYS 8

Landskap och stadsbild
Bebyggelse och trafikytor
En grusyta vid Alpvägen
Rörelsestruktur och målpunkter
Värdefull natur och gamla träd
Rekreation och vistelsevärden
Fotodokumentation

PROGRAMFÖRSLAG - STRUKTUR 14

Strukturutveckling för allmän platsmark
Kopplingar och tillgänglighet
Upplevd trygghet
Barnperspektivet
Sociotopvärden

GATUMARK 16

Bällstavägen
Enighetsvägen

PLATSER, PARK OCH NATUR.....20

Västra parkstråket
Östra parkstråket
Troll-Olaskogen
En plats i solen vid Enighetsvägen
Ny park vid Alpvägen

KÄLLHÄNVISNING24

Skriftliga källor
Bildkällor

Figur 1: Ortofoto med plangräns detaljplan Enigheten.

INLEDNING

Inledningsvis redovisas programarbets förutsättningar, bakgrunden i stadens detaljplanearbete, mål och syfte samt metodiken i förslagsarbetet.

Bakgrund

Stadsbyggnadsnämnden antog i september 2020 startpromemorian för detaljplan Kv Enigheten 25 mfl. Detaljplaneområdet omfattar Kv. Enigheten 25 och 26, Hingsten 1 och 2 samt naturmark i stadsdelen Mariehäll, och är ett förtätningsprojekt med högstadieskola och nya bostäder. I programområdet ingår även Kv Agnes Cecilia som omvandlas från nuvarande grusyta till en bostadsnära park.

Detta program behandlar landskapsgestaltning för upprustning och utveckling av allmän platsmark.

Mål, syfte och avgränsning

Detaljplanen ligger till grund för utvecklingen av kvarter och natur kring Bällstavägen och Enighetsvägen. Bebyggelsen och dess användningsområden - högstadieskola och bostäder - främjar utvecklingen av Bällstavägen till ett urbant stråk, vilket bidrar till en sammanhängande stad i enlighet med översiktsplanens mål.

Målet med detta program för allmän platsmark är att till skapa vistelsevärden för alla och utveckla de ekologiska värden som sparas inom detaljplaneområdet. Syftet är att programförslaget ska främja trygghet, livlighet och tillgänglighet till rekreation och kvalitativ park och natur.

Geografisk avgränsning

Programområdet ligger i anslutning till Bällstavägen, mellan Kratsbodavägen och Tappvägen samt Tegelbergsvägen. Även en triangulär yta för framtida park norr om Alpvägen ingår. Planområdet omfattar ca 28 000 m².

Metodik och kompletterande utredningar

Programarbetet för utveckling av allmän platsmark har föregåtts av flera utredningar av områdets förutsättningar och behov vilka legat till grund för programförslaget. En Friyteanalys, genom Nyréns arkitektkontor, har utförts för att tydliggöra områdets gröna och rekreativa värden i ett större perspektiv. En brukardialog genom exploateringskontoret har utrett sociala aspekter och invånares önskemål. Ekologiska värden finns redovisade i en rapport omfattande en naturvärdesinventering med trädvärdering.

I arbetet har platsen och dess omgivning inventerats utifrån ett landskapsperspektiv, och dess behov och utvecklingspotential analyserats i relation till detaljplanens bebyggelseförslag. Gestaltungsarbetet har använt barnperspektivet för att säkerställa adresseringen av en bred brukargrupp.

Detaljplanens samrådshandling, och detta program för allmän plats, ligger till grund för Friyteanalysens framtidsbild.

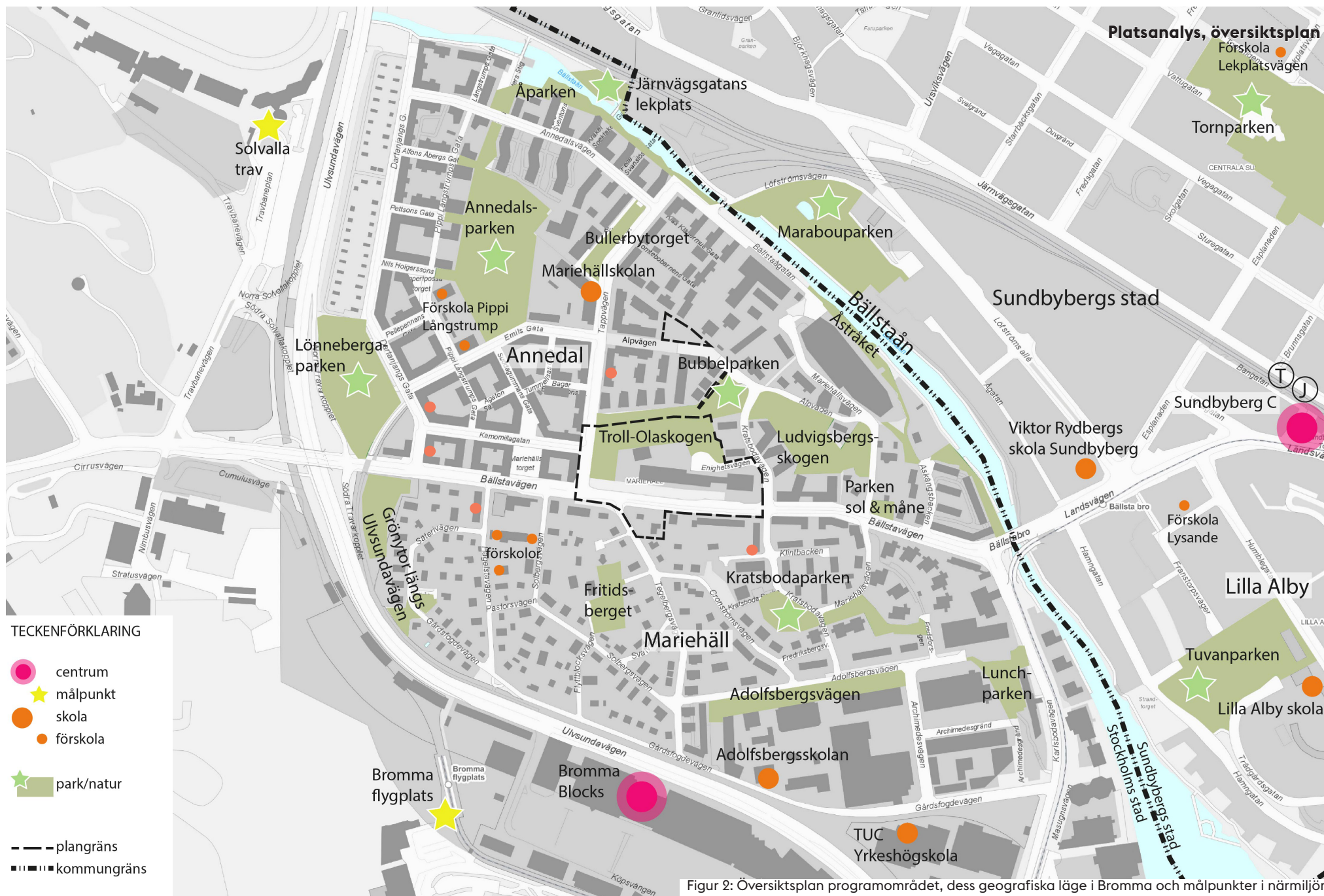
ur startpromemoria:

Detaljplanen "gör det möjligt att utveckla Bällstavägens gaturum till ett stråk med mötesplatser och aktiva entréväningar. /---/ Inom planområdet finns stora nivåskillnader och väl uppvuxen vegetation./---/Ny bebyggelse behöver planeras så att rekreativa och kvalitativa gröna rum skapas för den växande befolkningen i stadsdelen.."

(Startpromemoria för planläggning för fastigheterna Enigheten 25 och 26, Mariehäll 1:64, 1:65 mfl, September 2020)

Bällstavägen, planområdets möte med den nya bebyggelsen i väster och den bevaransvärda eken i korsningen mot Tappvägen. Foto: Hanna Lindh

Figur 2: Översiktsplan programområdet, dess geografiska läge i Bromma och målpunkter i närmiljön

UNDERLAG

Programarbetet för utveckling av allmän platsmark har föregåtts av flera utredningar av områdets förutsättningar och behov vilka legat till grund för programförslaget. Naturvärdesinventeringens kartmaterial visas i inventeringskartan. Nedan redovisas utdrag ur Friyteanalys och Brukardialog.

Friyteanalys

Friyteguiden är ett av stadens verktyg för att tydliggöra stadens målsättningar för tillgång till friyta vid planering av tillkommande bebyggelse. Med friyta menas en yta som inte är bebyggd eller avsedd för trafik. Friyteguiden beskriver en metod, friyteanalys, för att analysera och kvantifiera denna tillgång i nuläget i relation till vid föreslagen exploatering. Syftet är att stötta processen med att säkra tillgång till **kvalitativa** offentliga friytor, sk sociotoper, inom rimligt avstånd för ett områdes boende. I analysen kvantifieras friytan dels inom det aktuella planeringsområdet, det område som inom denna detaljplan planeras för bostäder, dels inom ett analysområde räknat som ett omland om 500 m radie från planeringsområdets yttre gräns.

För att räknas som sociotop ska ytorna skapa "vistsevärden" för användaren - det kan vara sinnliga upplevelser, aktiviteter eller möjlighet till möten med andra. Med vistsevärden menas att ytan är trevlig att vistas på en kortare eller längre stund. Ingen minsta ystorlek finns, om en mycket liten yta har vistsevärden ska den vara med. Friyteguiden 2019 analyserar effekterna av en exploatering utifrån fyra parametrar: andel sociotopyta, andel grön oas per boende, närhet till park och närhet till stadsdelspark.

Friyteanalysen för denna detaljplan arbetades fram från maj 2021 till februari 2022, och konstaterar att de friytor som finns inom analysområdet är grön oas och sociotopyta. Få av friytorna lever upp till sociotoperna park, främst pga bullernivåerna, och ingen inom området till stadsdelspark, då de kräver en yta om minst 3,0 ha.

Observera att siffrorna i friyteanalysens framtidsscenario förutsätter att exploateringen utförs i enlighet med i detta program föreslagen utveckling av detaljplaneområdets vegetation och vistelsevärden, tex i Ny park vid Alpvägen och Västra parkstråket.

Friyteanalysens resultat

Andelen sociotopyta inom analysområdet är dålig, 10,5% (i relation till önskvärda 15% enl Friyteguiden) och sänks till 10,2% efter utbyggnad av ny kvartersmark inom projektet Enigheten. Inom planeringsområdet minskar andelen sociotopyta med hälften, från 26,8 % till 13,2 %.

Andelen grön oas per boende är mycket låg i denna del av staden (bör vara 10 m²) och minskar i analysområdet från 8,3 till 7 m². Inom planeringsområdet innebär exploateringen endast 4,8 m² grön oas per boende.

Siffrorna i friyteanalysens framtidsscenario förutsätter att exploateringen utförs i enlighet med i detta program föreslagen utveckling av vegetation och vistelsevärden, tex i Ny park vid Alpvägen och Västra parkstråket. Utan dessa skulle alltså analysresultatet bli väsentligt sämre.

Vid framtida utveckling i Mariehäll rekommenderas att i så stor utsträckning som möjligt tillskapa friyta med sociotopvärden. Befintliga friytor som saknar sociotopvärden bör analyseras för att utreda var kompletteringar kan göras. Även relativt små åtgärder som bänkar i soligt läge eller ett sammankopplat stråk kan skapa stora kvalitéer.

Friyteanalysens slutsatser och råd

- Bevara och förvalta de sociotopvärden som finns i Bubbelparken och Troll-Olaskogen idag: grön oas, lekplats, naturlek, promenad, rofylldhet och picknick.
- Utveckla sociotopvärden i befintliga parker och friytor, tex blomsterprakt, sitta i solen, pick-nick.
- Anpassa nya och befintliga grönytor och deras förvaltning för ett högre besöksstryck i framtiden.

ur Friyteanalys: Grön oas per boende - nuläge

ur Friyteanalys: Grön oas per boende - framtidsbild

Brukardialog vid Alpvägen

En brukardialog genomfördes av exploateringskontoret under hösten 2021. Under perioden 7 okt – 9 nov 2021 fick invånare lämna sina önskemål om stadens förslag till en ny park vid Alpvägen. Ytan som föreslås som ny park ramar in av befintlig bostadsbebyggelse och gator till en tydligt avgränsad plats som lutar från öster till väster. Till ytan ansluter flera gångvägar från olika håll, med möjlighet till tillgänglig entré från Alpvägen. Den föreslagna parken har potential att bli en mötesplats och målpunkt för rekreation med upplevelsevärden. Staden planerar att inom parken odla flera olika typer av växttyper som gynnar olika insekter och djur för att gynna områdets ekologi.

Dialogen genomfördes genom en digital enkät på stadens webbplats, <https://vaexer.stockholm>, med ett antal frågor. Enkättagaren kunde både kryssa i flervalsfrågor och skriva önskemål i fritext. Majoriteten av de som svarade på enkäten uppgav att de bor på fem minuters gångavstånd från ytan som planeras som en ny park. En stor del av de som svarade är i åldersspannet 25-44 år.

I den digitala enkäten inkom många olika önskemål. Stadens mål är att på bästa sätt bemöta dessa, och den nya parken planeras innehålla flera av dem. Parken föreslås göras grönskande och rik på olika buskar och träd för att stärka områdets ekologiska värden. Den förses med gångvägar med flera olika sittplatser där man kan njuta av grönskan. Parken planeras innehålla ett par lekobjekt och upplevelsestigar, med god belysning där man syns och som är väl knuten till sin omgivning. Läs mer fördjupat om parkens förslag längre fram i detta dokument.

Bild ur inbjudan till brukardialog angående ny park vid Alpvägen

Flera önskemål som inkommit kommer att höras i planeringen av andra delar av stadsdelen. I nära anslutning till parkytan, inom ett annat projekt, arbetar Stockholms stad med att anlägga ett aktivitetstorg, Bullerbytorget, med objekt som planeras uppmuntra till fysisk aktivitet och rörelse. Längs Linabergsstigen väster om Bubbelparken finns ett nyanlagt utegym och någon sportaktivitet kan bli aktuell vid en utveckling av Lönnebergaparken.

Lönnebergaparken innehåller idag också områdets närmaste hundrastgård, vilken kan utvecklas i samband med stadens kommande utveckling av denna park. På ett lite längre avstånd från Mariehäll ligger Ulvsunda hundrastgård, en större inhägnad av naturmarksområdet precis norr om Huvudsta-bron.

Större lekplatser i Mariehäll finns bland annat i Annedalsparken, Bubbelparken och Kratsbodaparken vilka lämpar sig bättre än parken vid Alpvägen för ljudliga aktiviteter. I Annedalsparkens öppna parkrum med bra avstånd till bostäder finns möjlighet till utveckling av parkens grillplats,

med möjlighet för grillröken att sprida sig utan störning för de boende. Staden kommer också att undersöka möjligheten till en grillplats inom en utveckling av Lönnebergaparken. Inom områdena i Bromma finns även flera olika möjligheter till odling.

Vatten är ett element som väcker positiva känslor och upplevelsevärden. I anslutning till Mariehäll finns det plaskdammar i Annedalsparken och Kratsbodaparken och även möjlighet att uppleva Bällstaån i Åparken i områdets norra del. Den föreslagna parkytan ligger högre än de omgivande gatorna, men planeras så att den kan ta hand om det regn som faller inom parken. Vid stora skyfall kommer regnvattnet att rinna vidare längs de befintliga gatorna till områdets lågpunkt, vilken är lägre än den föreslagna parkens läge.

Den nya parken vid Alpvägen planeras komplettera Mariehälls övriga parker med ytterligare sociala värden och stärka den ekologiska, gröna infrastrukturen.

BEFINTLIG SITUATION OCH ANALYS

Detaljplaneområdet ligger inom stadsdelen Mariehäll och ugörs till en tredjedel av naturmark och till resten av bebyggelse och trafikytor.

Landskap och stadsbild

Landskapsbilden i programområdet karaktäriseras av en stark topografi där vägen från Sundbyberg, som här alltså är Bällstavägen, skär igenom en brant bergsrygg och slutar västerut, mot Norra Ängby. Bällstavägen bildar en skiljelinje mellan Mariehällsområdets villastad, i dalen på vägens södra sida, från verksamhetskvarteret med större byggnadsvolymer på dess norra. I denna del av Bällstavägen finns fortfarande ett parti av grönskande natur som annonserar sig på långt håll i gatans siktlinje. En stor ek, i korsningen mot Tappvägen i planområdets västra ände, är också en mycket karaktärsstark plats längs Bällstavägen.

Bällstavägen och eken. Foto: Hanna Lindh

Stadsdelen har de senaste tjugo åren genomgått en stark omvandling mot tätare bebyggelse, högre andel bostäder och större invånarantal. Verksamhetsbebyggelsen i Mariehäll har genomgått en stor förändring och ersatts med

Korsningen Bällstavägen/Tappvägen, och eken. Foto: Hanna Lindh

kvartersstad med moderna bostadshus om 5-7 våningar, något som är tydligt längs Bällstavägen såväl öster som väster om planområdet. Detaljplanens område angränsar även mot två äldre bostadskvarter, Trofastheten 1 och 5, längs Kratsbodavägen i öster. Kvarteren kännetecknas av 50-talsbebyggelse med smalhus i 3-4 våningar och lummiga naturtomter med flera stora ekar. Söder om Bällstavägen består bebyggelsen mestadels av äldre villor uppförda under början av 1900-talet, och omvandling av villor till flerbostadshus pågår på flera platser i Mariehäll vilket bidrar till förändringen av bebyggelsekaraktären.

Detaljplanen för Kv Enigheten 25 mfl är ytterligare ett exempel på denna utveckling, där verksamhetskvarter och äldre villor föreslås utvecklas till flerbostadskvarter.

Bebyggelse och trafikytor

Centralt i programområdet finns en återvändsgata, Enighetsvägen, som leder från Kratsbodavägen upp på bergsryggen. Den bildar angöring till en lång verksamhetsbyggnad i fyra sammanhängande huskroppar med 2-4 våningar. Tegelfasaden är monoton och otydliga entrétytor, nischer och nivåskillnader med stödmurar mot gatan ger otrygghet och en känsla av bristande omsorg. En utveckling av programområdets bebyggelse till mer levande och öppna fasader kan bidra till ett bättre möte med den allmänna platsmarken.

Trafikytorna med gata, vändplan och parkering i flera nivåer norr om byggnaden skapar en stor sammanhängande asfalttyta. Miljön är hård och ogästvänlig, men erbjuder ändå sittplatser på vändplanens norrsida. Detta är ett fint, soligt läge i direkt anslutning till Troll-Olaskogens topp med stor potential till utveckling. Enighetsvägen och dess trafikyor kan omvandlas till en mänsklig skala och tydligare gestaltning där fotgängare och rekreativa anslutningar prioriteras.

Enighetsvägens trafikyor. Foto: Hanna Lindh

En grusyta vid Alpvägen

En triangelformad yta vid Alpvägen, Kv Agnes Cecilia, ingår i programområdet. Platsen är en obebyggd grusyta i flera nivåer som genom åren tillfälligt använts för tex parkering och etablering för entreprenad. Det är en tydligt avgränsad plats inramad av gator och gångstråk, och rumsligt av nyligen uppförd bostadsbebyggelse. Rummet har stora höjdskillnader som i dagsläget är grusytor åtskilda av en hög betongmur. I nordvästra hörnet finns berg-i-dagen. Till ytan ansluter flera gångvägar från olika håll vilket länkar den till andra rekreationsmål i omgivningen. Ytans norra sida flankeras av ett gångstråk med en trappa upp till ytans övre nivå, samt anslutande kvartersmark med en garagevägg med slutet fasad. Platsen har med sin sydvästvända slänt en stor potential att utvecklas till en mötesplats i noden mellan flera stråk, och en fin vistelseyta med gott klimat. I ett större perspektiv skulle stark växtlighet här vara ett välbehövligt tillskott till den ekologiska strukturen.

Alpvägen och grusyten inom Kv Agnes Cecilia. Foto: Hanna Lindh

Bällstavägen mot nordost. Foto: Hanna Lindh

Rörelsestruktur och målpunkter

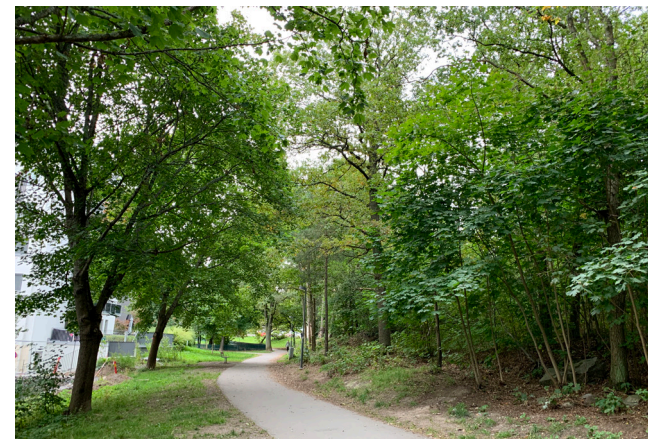
Bällstavägen och Tappvägen är starka trafikstråk som kopplar området mot målpunkter för centrumändamål i Stockholm, Sundbyberg och Bromma, för såväl bil som cykel. Vid utveckling av området bör hänsyn tas till att dessa trafikstråk behålls genomgående och av hög kvalitet för pendling.

Kollektivtrafiken nås lättast vid busshållplatslägen i Bällstavägen, eller via gång- och cykelstråk i Bällstavägen till större nod som Sundbybergs station, med tvärbana, pendeltåg och tunnelbana (15 min promenad resp 4 min med cykel). Vid utveckling av områdets busshållplatser bör man eftersträva att hållplatsen blir lätt tillgänglig från områdets inre och att det gestaltas med en ambition att skapa en pausplats i Bällstavägens tuffa vägmiljö.

Rekreativa mål som sport- och lekplatser, nås via lokalgator, tex i Lönnebergaparken och Annedalsparken via Kamomillgatan. I öster finns Ludvigsbergsskogen som nyttjas av

många förskolor och som nås via en stig från korsningen Kratsbodavägen/Alpvägen. Mot söder når man lekparken Kratsbodaparken via villagator som Tegelbergsvägen eller Kratsbodavägen.

Flera rekreationsmål i närheten nås via gångvägar över kvartersmark, som tex Åparken vid Bällstaån i norr via Tomtebobarnens gata och Enighetsberget i väster via Kv Alphyddan 11. Även kopplingen från Linabergsstigen till den nya parken vid Alpvägen kan ske via Kv Sämjan 2.

Linabergsstråket sett mot öster. Foto: Hanna Lindh

Linabergsstigen är en gångväg från Tappvägen längs Troll-Ola skogens norra fot till Kratsbodavägen/Alpvägen. Gångvägen är områdets enda helt rekreativa stråk och karakteriseras av de höga lövträden. I öst ligger Bubbelparken som är en nyligen upprustad lekplats och målpunkt för yngre barn och vuxna. Längs gångvägen finns även ett nybyggt utegym. Entrén från Tappvägen i väster är relativt brant och skulle med fördel fläckas ut.

Värdefull natur och gamla träd

Den centrala delen av detaljplaneområdet, mellan Bällstavägen, Tappvägen och Linabergsstigen, består av en skogsbacke som kallas Troll-Olaskogen. Skogsmarken sluttar brant mot omgivande gator i söder och väster, samt mot ett gångstråk, Linabergsstigen i norr. Skogen är av blandskogstyp med inslag av stora och gamla träd. Den är mycket värdefull i ett ekologiskt perspektiv och naturvärdesinventeringen pekar ut många träd som värdefulla. I nordost finns några enorma ekar (diam. 23 m), kronvida tallar men även björk, lönn, sälg och asp. Uppe på krönet finns fin tallhällmark med inslag av torrakor. I backen mot söder vid Bällstavägen finns en dunge med kronvida tallar som ger stark karaktär och vintergrönska till vägmiljön.

Linabergstråket med sitt nyanlagda utegym sett mot väster.
Foto: Hanna Lindh

Troll-Olaskogen med lövträd och berghällar. Foto: Hanna Lindh

Troll-Olaskogens natur är smått unik, och planområdets stora värdekälla ur ett landskapsperspektiv, eftersom stadsdelarna här har brist på sammanhängande naturmark. Vid utvecklingen av området bör naturkänslan här bevaras, och anlagda stråk och sittplatser tillgängliggöra upplevelsen av denna utan att skapa alltför högt slitage. Alla värdefulla träd bör bevaras likaväl, och deras rotzoner skyddas för slitage. En varsam röjning av undervegetation och friställande av ekar bör genomföras för att förbättra trädens livsmiljö.

Rekreation och vistelsevärden

Planområdet kan inte sägas ha stort rekreativt värde utöver naturen i nuläget. Tomten är brant och svårtillgänglig, och de tillgängliga ytorna är inte ämnade för trevliga uppehållsytor. Troll-Olaskogen genomkorsas förutom av gångvägen av ett stigsystem och används flitigt av närliggande förskolor och hundägare. Här finns vistelseplatser och kojbyggen liksom branta stigar som försetts med klätterrep. Skogen är norrvänd och skuggig, men hällmarken på kullens topp är en solbelyst naturplats.

Vid utveckling av områdets rekreativa- och vistelsevärden bör man ta i beaktande möjligheten att skapa utmanande och välgestaltade vägar över berget som uppmanar till hälsosam rörelse. För söderslänter och högt belägna lägen bör man vinnlägga sig om att skapa solbelysta viloplatser. På detta vis kan detaljplanens exploatering tillskapa värden till närmiljön och till stadsdelen i stort.

Exempel på Troll-Olaskogens kojbyggen. Foto: Hanna Lindh

Fotodokumentation

Foton från programområdet vid platsbesök i blek aprilsol, sensommar i september och en gråmulen höstdag i oktober 2021.

Orienteringskarta, vypunkter

1. Bällstavvägen, mot nordväst: befintlig cykelbana på söder sida vid Kv Hingstarna, samt slänt i Kv Enigheten och tallarna i Troll-Olaskogen på vägens norrsida.

2. Bällstavvägen mot nordöst: slänt och bef verksamhetsbyggnad på vägens norrsida, Kv Enigheten. Nytt flerbostadshus vid korsningen Kratsbodavägen i fonden. Foto: Hanna Lindh

3. Bällstavvägen, mot väster: befintlig cykelbana på norra sidan, ny flerbostadskvarter vid korsningen med Tappvägen, samt slänt och bef talldunge i Troll-Olaskogen. Foto: Hanna Lindh.

4. Bällstavvägen: Södra sidan och bef villabebyggelse i Kv. Hingsten 1.

5. Eken vid korsningen Bällstavvägen-Tappvägen

6. Enighetsvägen mot väster: Infart, gångbana och befintlig stödmur.

7. Enighetsvägens vändplats: Bergskärning och tallhällmarken på toppen av Troll-Olaskogen. Foto: Hanna Lindh.

8. Enighetsvägen: plats för anslutning av ny gångväg genom Troll-Olaskogen vid gaveln på flerbostadshus vid Enighetsvägen 51. Foto: Hanna Lindh.

9. Troll-Olaskogens topp och Linabergstigen som skymtar mellan träden.

10. Linabergstigen mot väster: Gångstråket och Troll-Olaskogens bergsfot med berg-i-dagen och stora träd.

11. Linabergstigen mot öster: Med stora träd och Bubbelparken i fonden

12. Alpvägen mot väster: Ny park vid Alpvägen längs bef gångstråk och mur som rives.

PROGRAMFÖRSLAG - STRUKTUR

Detaljplanen innebär förtätning, men den befintliga grundstrukturen bibehålls. Däremot utvecklas gator i och intill planen, och nya stråk i naturmark, mindre platsbildningar och parkmark tillkommer.

Strukturutveckling för allmän platsmark

Detaljplanens exploateringsförslag bygger bort stora hårdgjorda verksamhetsytor utan vistelsevärden, men också hälften av naturmarken i området. Programförslaget utvecklar den allmänna platsmarken inom planområdet för att kompensera detta med friytor med fler sociotopvärlden och ny grönytta med ekologiska värden. Exploateringen bidrar på så vis till livfulla gaturum, nya stråk över Troll-Olaskogen och nya vistelseytor. På detta vis vill förslaget förvandla områdets befintliga struktur från att ha varit i första hand biltillvänd till att värna mänsklig närvaro och vistelse.

Kopplingar och tillgänglighet

Förslaget skapar två nya kopplingar från Bällstavägen upp på berget, mellan bostadshusen. På detta vis kopplas den nya förskolan och bebyggelsemiljön längs Enighetsvägen tätare samman med Bällstavägen. Den starka branten mot söder överbryggas med trappor. Den östra trappvägen, som syftar mot en ny busshållplats vid Bällstavägen, förses med barnvagnsramp.

De två trappvägarna leder över berget via Enighetsvägen igenom Troll-Olaskogen till Linabergsstigen. På detta vis skapas nya gångstråk för naturupplevelse. Naturupplevelsen på bergskrönet blir mer tillgänglig även för rörelsehindrade genom att man kan nå den från Enighetsvägens nya vändplan. Även den nya parken vid Alpvägen har utformats för att skapa tillgängliga upplevelsevärden i parkens olika delar.

Upplevd trygghet

De föreslagna bostäderna bidrar till en ökad rörelse inom och igenom området. Det kan medföra en ökad upplevd trygghet längs till exempel Bällstavägen och Enighetsvägen. Belysning av gångstråk och trappvägar utformas för att skapa väl avvägd ljussättning. Naturmarken närmast stråk och vistelseytor hålls genomskiktliga och nya planteringar planeras för att bibehålla goda siktlinjer för att se och synas.

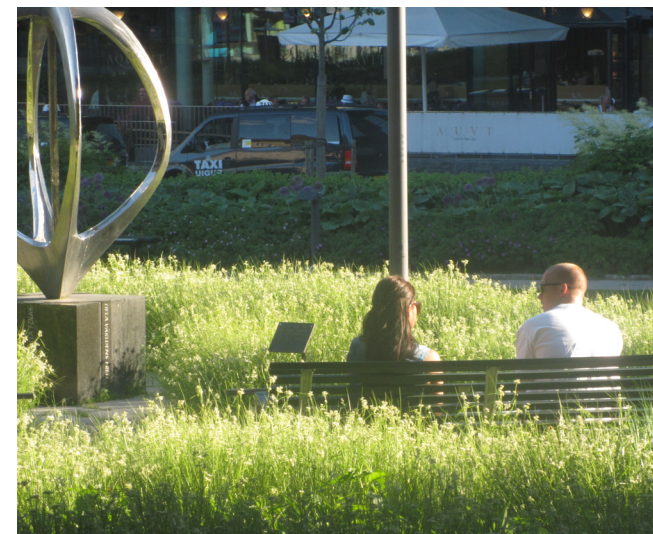
Barnperspektivet

Den allmänna platsmarken i området utformas med särskild tanke på barnperspektivet - något som kommer alla åldersgrupper till del. Genom att föreställa sig ett förslag ur ett barns synsätt utmanas projektet att lägga extra vikt vid såväl program- och strukturfrågor som konkreta formgivningsuppgifter. Förslaget vill trigga nyfikenhet och locka till rörelse, uppmuntra samvaro och gemenskap och skapa lugna rum och sittplatser för utblickar.

En utmaning är tex att mildra de ganska svårforcerade topografin och få barn och vuxna att oftare välja att använda trappvägarna. Att arbeta med steghöjd och handledare för yngre barn, sittplatser i vilplanen med utsikt över gatans trafik och lekfullt pedagogisk form och dekoration kan göra den branta trappan mer intressant. En väl formgiven trappa kan bidra till en större gångangöring till förskola och skola och i förlängningen bättre hälsa för alla, oavsett ålder.

Sociotopvärden

Genom att värna platsen på kullens topp och tallhällmarken här kan man tillföra rekreativa värden i området som "plats i solen". Rofyllighet och blomsterprakt kräver relativt stora områden för att kunna tillgodoräknas som sociotopvärde enligt friyteguidens definitioner, men förslaget vill söka tillgodose dessa värden eftersom de är mycket underrepresenterade i närmiljön.

Inspiration: upplevelse och vistelsevärde
Norra Bantorget

Figur 4: Förslag struktur, situationsplan

GATUMARK

De gator som finns i och kring planområdet anpassas för att bättre ansluta till den nya bebyggelsen och utvecklas med breddade gångbanor, kontinuerliga cykelstråk och ny busshållplats.

Bällstavägen

Bällstavägen fortsätter sin omvandling till en stadsgata med bebyggelse dikt an gångbanorna på vardera sidan. Idén om att skapa stadsstråk förutsätter också att den nya kvartersmarken bidrar med tillskott av boende, levande bottenvåningar och täta entréer mot gatan.

Gatan föreslås utvecklas med cykelstråk och plattlagda gångbanor längs kvartersmarken på båda sidor om gatan, på norrsidan separerade från trafiken med gatuträd. Kantstenar och friser tydliggör gatans uppdelning. Trädplanteringarna görs med generösa växtbäddar och skelettjord i enlighet med stadens krav.

Foto: Befintlig situation Bällstavägen

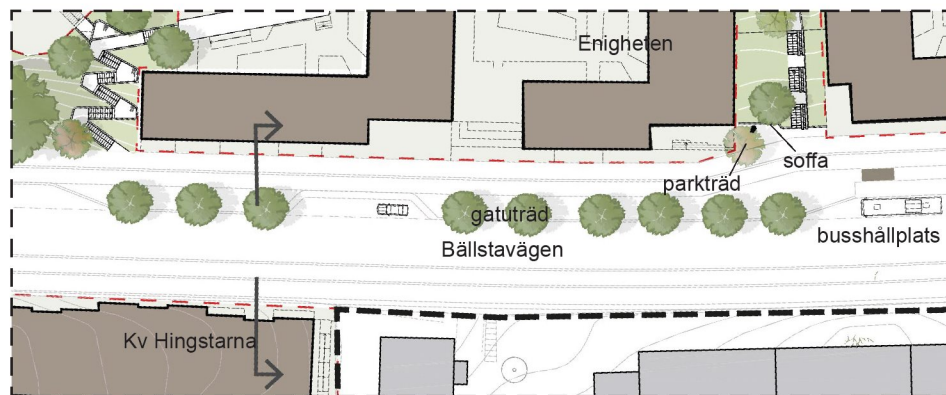
Foto: Befintlig situation Tappvägen

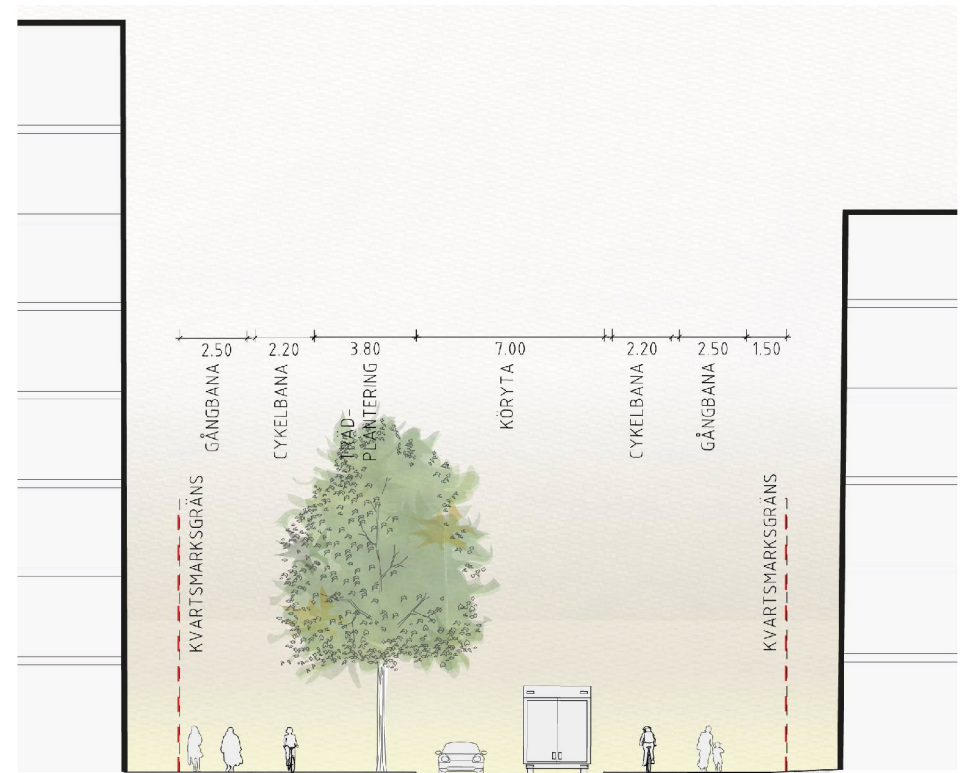
Foto: Befintlig situation Enighetsvägen

En busshållplats placeras vid Bällstavägen i planområdets östra del, i anslutning till det östra gångstråket som blir en genväg från hållplatsen in i kvarteret. I anslutning till busshållplatsen iordningställs en mindre plats med soffa och parkträd vilka på så vis bildar en uppehållsplats i gaturummet.

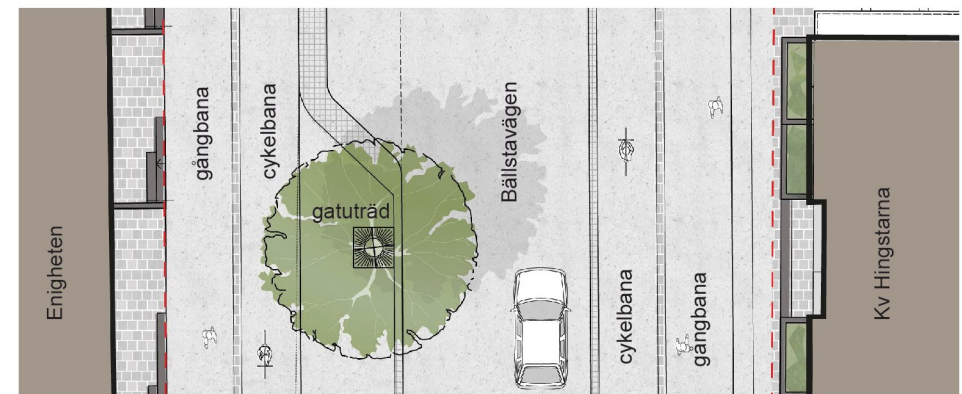
De planerade gatuträden längs Bällstavägen är med sina trädstammar och trädkronor viktiga volymskapande inslag som ger gatan karaktär. Det finns ett stort uppväxt ekträd i korsningen Tappvägen/Bällstavägen som utgör ett karaktärsgevande inslag och utgör landmärke för området, tillsammans med den bevarade talldungen och ett nytt parkträd i anslutning till östra parkstråket.

Planutsnitt Bällstavägen

Gatusektion Bällstavägen

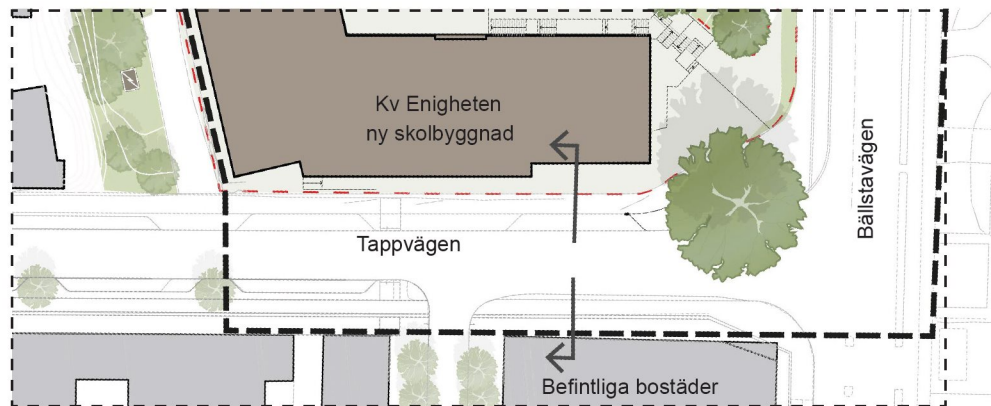

Plandetalj Bällstavägen

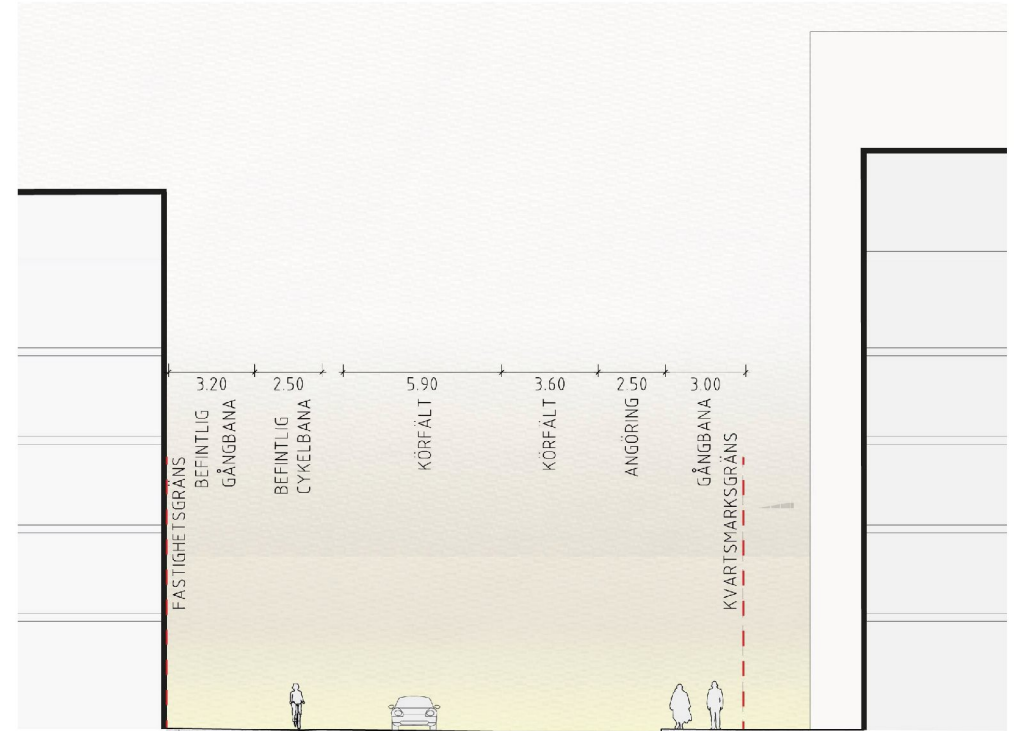
Tappvägen

Tappvägen förses med angöringsfickor med granitkantsten och en 3,0 m bred, plattlagd gångbana på båda sidor. En nyligen byggd cykelbana (B=2,5 m) finns på vägens västra sida.

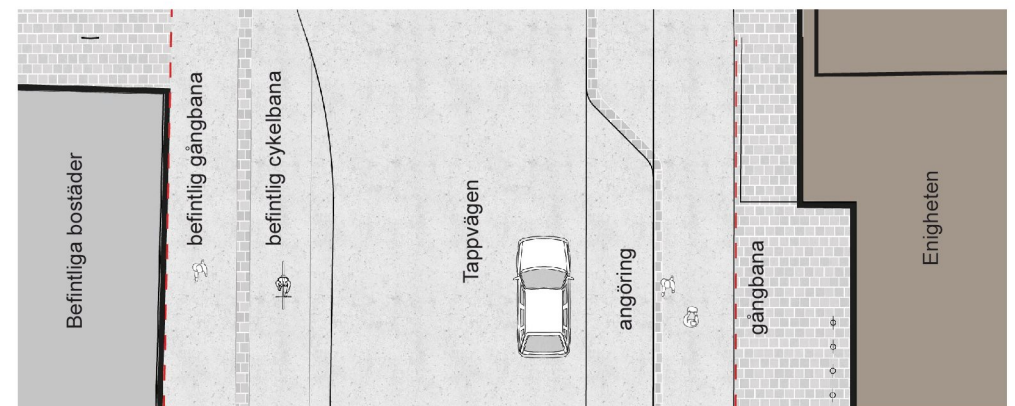
Områdets nya skola placeras med sin fasad i direkt anslutning till gatan, och med förgårdsmark längs vissa sträckor för placering av cykelparkering.

Planutsnitt Tappvägen

Gatusektion Tappvägen

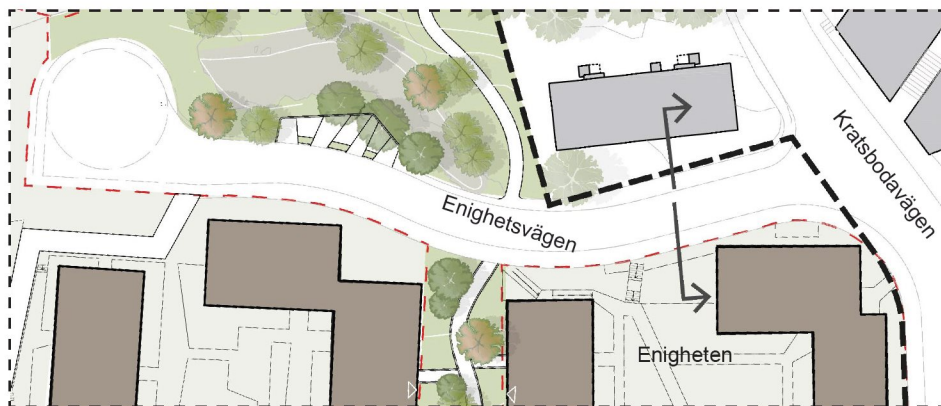

Plandetalj Tappvägen

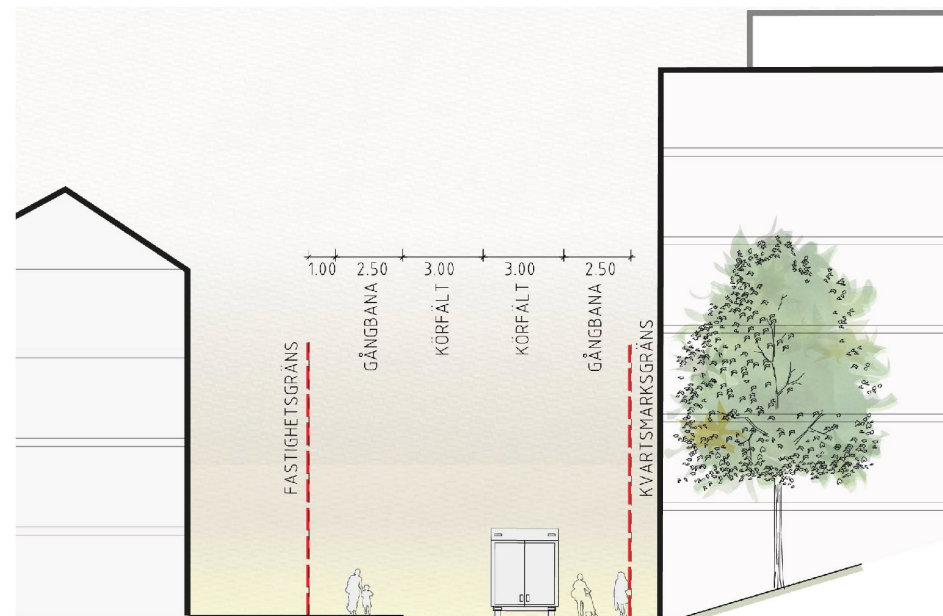
Enighetsvägen

Enighetsvägen förändras från en bred verksamhetsgata (B=9 m) till en smalare bostadsgata, B=6,0 m, med genomgående gångbana på dess södra sida (B=2,5 m). På bostadsgatans norra sida föreslås gångbanan enbart i gatans östra del, fram till en ny gångväg in i Troll-Olaskogen och en mindre platsbildning. Gatan föreslås dras längre in i området och avslutas med en vändplats med 18 m diameter i anslutning till ny förskola.

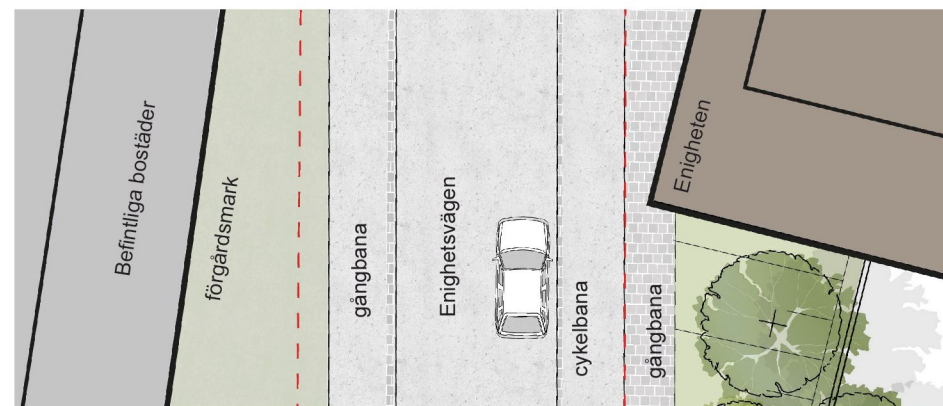
Gata och vändplan utförs i asfalt och förses med granitkantsten, och gångbana (B=2,5 m) beläggs med plattor. Till Enighetsvägen ansluts tre nya gångstråk som länkar vägen till omgivningen i norr och söder, se nedan.

Planutsnitt Enighetsvägen

Gatusektion Enighetsvägen

Plandetalj Enighetsvägen

PLATSER, PARK OCH NATUR

Västra parkstråket

Västra parkstråket består av en trappa som zick-zackar sig uppför berget i västra delen av planområdet, samt en gångväg som är allmänt tillgänglig på diagonalen över den västra bostadsgården. Berget är en del av områdets bevarade natur som sluttar brant ned mot Bällstavägen och består av en klipphäll på toppen, blandskog med inslag av yngre ekar och en dunge med kronvida tallar i västra änden. Denna befintliga skogsbrant är av stor betydelse för upplevelsen av det ursprungliga landskapet längs Bällstavägen.

Trappan föreslås placeras i direkt anslutning till fastighetsgränsen mot det nya flerbostadshuset i syfte att bevara så många träd som möjligt, minska behovet av bergschakt och samtidigt återställa det schaktsår som bildas vid husbyggnationen. Den utförs med sju trapplopp och sex vilplan i zick-zack uppför branten, och den flankeras med stödmurar, höjd ca 1,40 m, av platsgjuten betong. Trappvägen förses med sittplatser i vilplanen och belyses nogsamt för att skapa en trygg miljö med utsikt över skogsbranten och Bällstavägen.

Kring trappans stödmurar föreslås slänter med variationsrika buskplanteringar och några nya träd. Vegetationen tillför blomning och bär som tillför såväl ekologiska som upplevelsevärden i enlighet med friyteanalysens råd.

Trappan, belysningen och vegetationen utformas med omsorg om funktion, överblickbarhet och skönhetseffekter. Även barnperspektivets möjlighet till lekfull formgivning tas i beaktande, se ovan.

Östra parkstråket

Östra parkstråket föreslås som ett 12 m brett parkrum mellan de två bostadskvarteren vid Bällstavägen. Byggnaderna är föreslagna att placeras 0,7 meter innanför kvartersmarksgränsen. Parkrummet görs grönskande, med klippta gräsytor och träd, och variationsrika buskplanteringar i slänten mot Bällstavägen.

Genom parkrummet föreslås en gångväg, B=3,5 m, som leder från Bällstavägen med tre trapplopp med barnvagnsramp upp till Enighetsvägen. Entrén från Bällstavägen utformas med omsorg mot en liten södervänd platsbildning med sitttyta och trädplantering, se sid 16-17.

Längs parkstråkets övre del planerar bebyggelsen för ett par bostadsentréer med angöring från Enighetsvägen. Gångvägen leder sedan vidare över till Troll-Olaskogen, mellan berg-i-dagen och befintlig fastighetsgräns för äldre flerbostadshus.

Troll-Olaskogen

Troll-Olaskogens blandning av tallhällmark på toppen och lövskog i norrslänten är mycket bevaransvärd ur såväl ekologisk som upplevelsemässig synvinkel. Den förvaltas för att bibehålla sina naturvärden, och utvecklas varsamt genom slyröjning till att bli mer genomsiktig och ge bättre ljusförhållanden åt befintliga ekar.

En trappväg anläggs i dess östra del, från det östra parkstråket vid Enighetsvägen mot Bubbelparken. Trappvägen vinnlägger sig om att anpassas med korta vilplan till den befintliga terrängen utan att skapa schakt eller fyllning. Den kan utföras i stenmjöl med trappsteg av granit och enkla handledare av smide. Återställningsarbeten görs med mjukt naturanpassade slänter med marktäckande buskar.

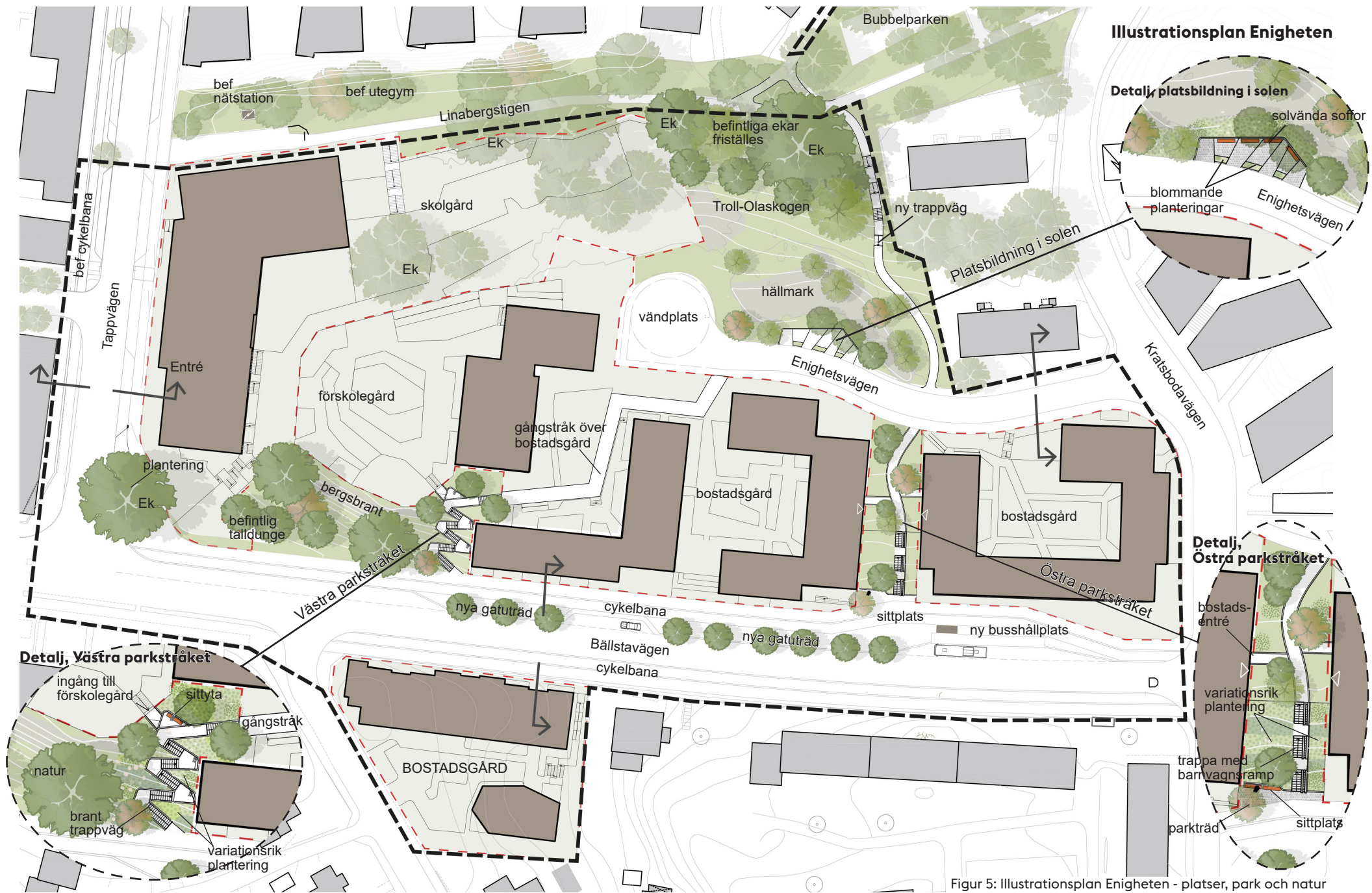
Uppe på skogskullen i anslutning till Enighetens vändplan är tallhällmarken tillgänglig från vägen och i direkt anslutning till förskolan.

Inspirationscollage: upplevelse av variationsrik grönska.
Kristineberg, Annedal och Norra Bantorget

En plats i solen vid Enighetsvägen

I anslutning till Troll-Olaskogen vid den fd vändplanen i Enighetsvägen föreslås en liten platsbildning. Här är gott solläge och möjlighet till soffor och blommande planteringar med skönhetsvärde, vilket skapar en friyta med vistelsevärde i enlighet med Friyteanalysens direktiv.

Figur 5: Illustrationsplan Enigheten - platser, park och natur

forts. PLATSER, PARK OCH NATUR

Ny park vid Alpvägen

En park planeras på en trekantig grusyta vid Alpvägen, som lutar mot väster. Parken föreslås skapa två nivåer, båda med tillgänglig access från gatan. Dess yttre trekantiga form förses med planterade slänter som annonserar parken som en starkt grönskande, färgstark park med stor artrikedom. Mellan de blommande slänterna och trädkronorna kan man lätt se in i parkens inre. Där bildar den nedre, västra nivån en stor öppen glänta som korsas av ett stråk från Linabergsstigen mot Åparken vid Bällstaån. Här finns sittplatser där man kan sitta och uppleva parkens lugn och växtrikedom som utvecklas och speglar årstiderna i blomning och färgprakt.

En gångväg inom parken låter barn och äldre cykla i en loop runt gläntan, och på fasta sittmurar i gläntans nordöstra del fikar barn och vuxna i eftermiddagssolen efter hämtningen. Den övre nivån är en terrassering som fångar sol såväl sent på dagen som på säsongen. Här finns bänkbord och ett enkelt men stiligt uterum som ett modernt lusthus. Här kan människor i alla åldrar träffas för mindre samkväm, måltider eller en spontan bouletterning. På lördagseftermiddagarna händer det att någon firar kalas här, och går på godisjakt längs de stigstenar som löper som en vindlande hemlig gång genom planteringarna i parken. Över ängen kan man låta händerna dra igenom det högväxande gräset och få en mjukt kittlande förnimmelse.

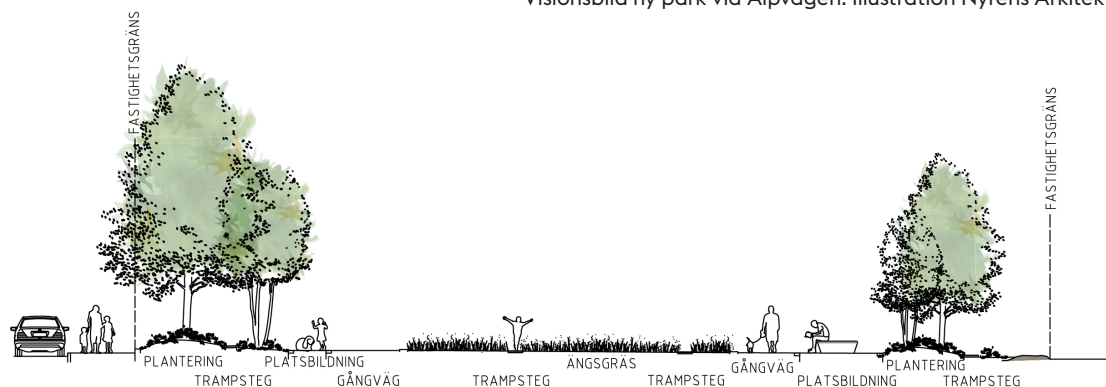
Den föreslagna parken har potential att bli en mötesplats och knutpunkt både för rekreation i naturmiljö och ekologiska värden. Parkens planteringar syftar till att skapa en ekoeffektiv miljö. Ängsyten skapar en gräsyta med stor

mångfald och mindre skötselbehov vars sandhaltiga jord lätt infiltrerar dagvatten. I tringelparkens nordvästra hörn skapas en lågpunkt i ängsyten som vid skyfall blir en ytmagasinerings av regnvatten.

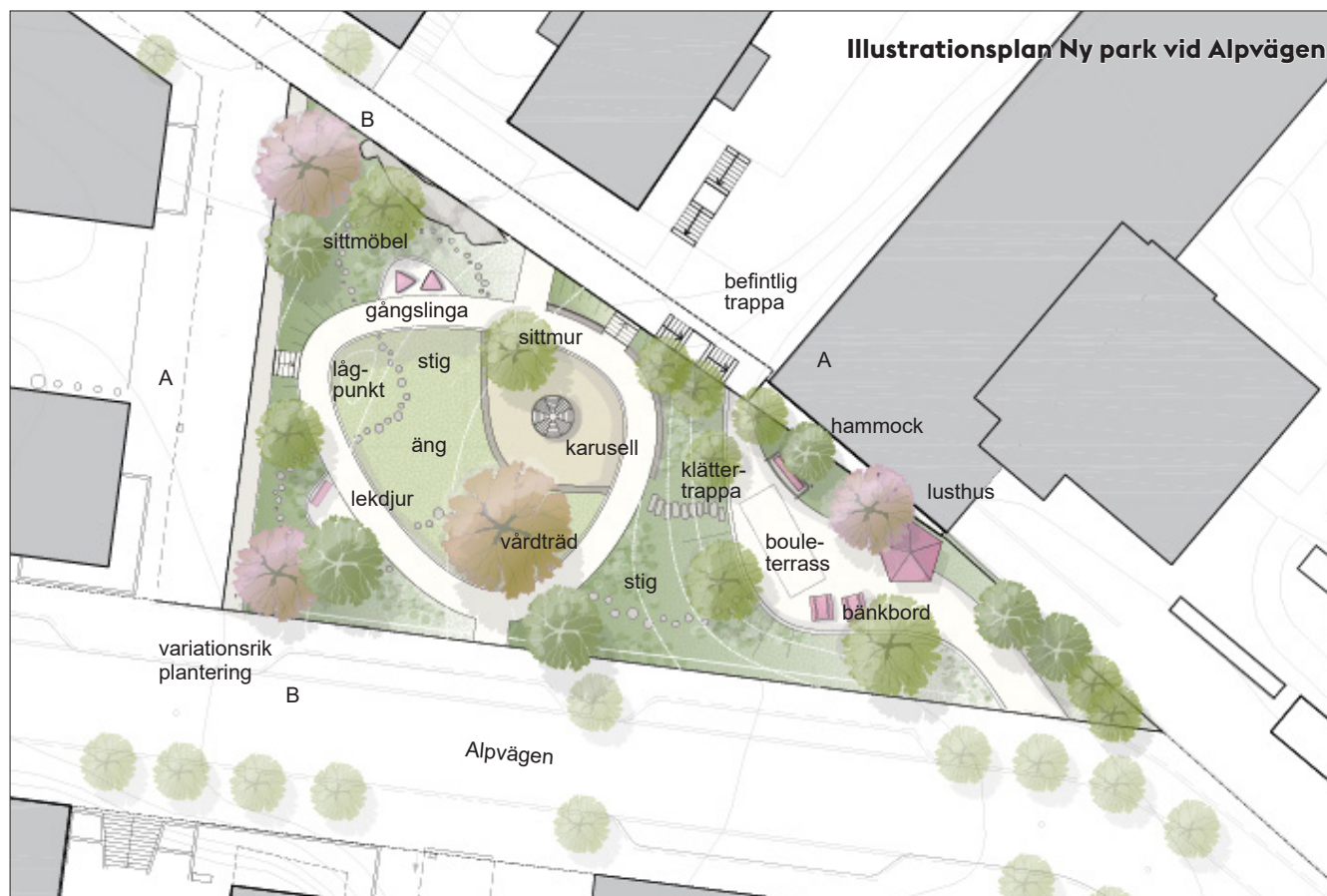
Ängens tidiga blomning är bra för pollinatörer. Även i övriga planteringar väljs arter av blommande och bärande buskar och träd som tilltalar bin, fjärilar och andra insekter. Lekfullt utplacerade holkar, lövkojor och balansstockar av död ved skapar intressanta födo- och bomiljöer för insekter, fåglar och smådjur. Hela parken görs till en spännande och lärorik upplevelse för barn och vuxna – kanske genom skyltning och vägledning till digital information om urban natur och biologisk mångfald.

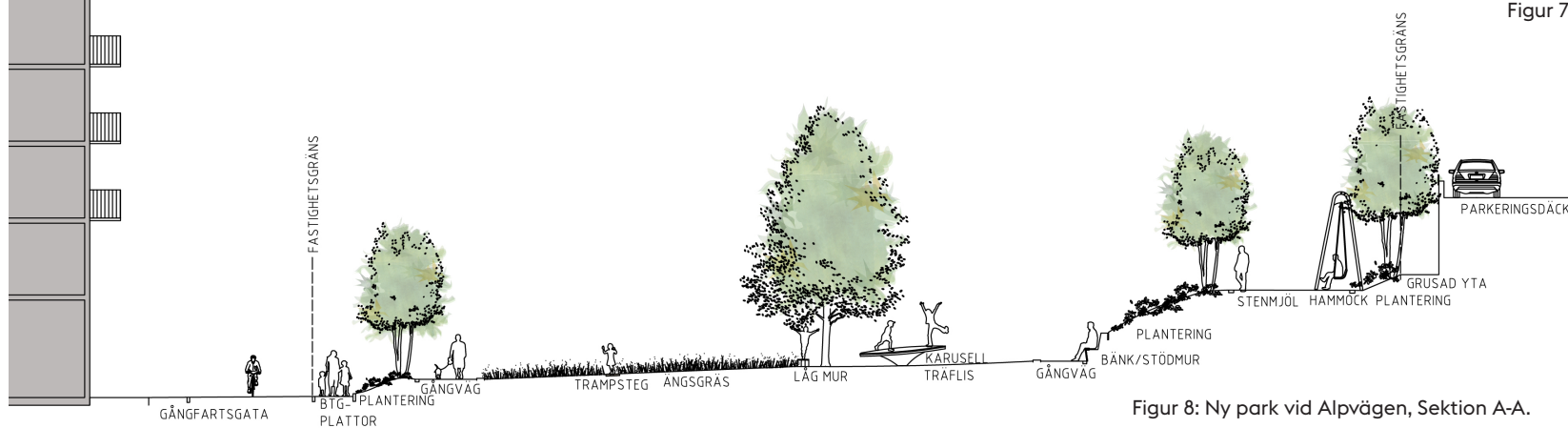
Visionsbild ny park vid Alpvägen. Illustration Nyréns Arkitektkontor

Figur 6: Ny park vid Alpvägen, Sektion B-B

Figur 7: Ny park vid Alpvägen, Illustrationsplan

Figur 8: Ny park vid Alpvägen, Sektion A-A.

KÄLLHÄNVISNING

Skriftliga källor

Baskarta: Baskarta_Annedal.dwg, 2021-09-10

Friyteguiden, Stockholms stad 2019

Inmätning: 211124_INM-SKAN-Enigheten-3D ritning.dwg, Scior, 2021-11-25

Samlingskarta: ST21-000378_Utskrift_0.dwg, Stockholms stad, 2021-10-26

Startpromemoria för planläggning för fastigheterna Enigheten 25 mfl, SBK, dat 2020-09-29

Översiktsplan för Stockholms stad 2019

Övrig 3D-information:

Grid1m_Annedal.dwg, Stockholms stad, 2021-09-13

Grid1m_triangelparken.dwg, Stockholms stad, 2021-09-13

Trädinventering, Trädhöjder Mariehäll.dwg

Bildkällor

Förslag: Planer, sektioner och illustrationer Nyréns Arkitektkontor AB

Foto: Nyréns Arkitektkontor där ej annat anges.

Namn på parker, platser och gator i detta dokument är arbetsnamn.